

**O'TKIR HOSHIMOV IJODIDA ONA OBRAZI**

**Mamadaliyeva Y.  
Farg'ona davlat universiteti Ingliz tili va adabiyoti fakulteti talabasi,  
Shermamatova S.  
Farg'ona davlat universiteti, Ingliz tili va adabiyoti o'qituvchisi**

**Annotatsiya:** Maqola har bir davrning adabiyotida o'zgacha ahamiyatga ega bo'lgan ona obarzi va har bir o'quvchisini qalbiga ona siymosini sayqalallagan yozuvchi O'tkir Hoshimovning asarlarida ona obrazi va uning ichki ruhiyati, kechinmalariga asarlarda yoritilgan davrning ta'siri haqida mulohazalar yuritilgan.

**Kalit so'zlar:** Ona obrazi, urush, badiiy asar, qahramon ruhiyati, davr, zamon.

Dunyodagi barcha millat-elat va xalqlarning muqaddas va mo'tabar siymosi bu onadir. Ona siymosi barcha xalqlarning shakllanishida, o'ziga xos betakror xususiyatlarini rivojlanishida muhim ahamiyatga egadir. Ona obrazi barcha xalqlarda fe'l-atvori, ichki va tashqi dunyosi, o'ziga xos fazilatlari va portreti bilan farqlanib turadi. O'zbek xalqiga mansub ona siymosining badiiy adabiyotda tasvirlanishi, bu obrazni badiiy yoritishda o'zgacha uslub va mahorat egasi O'tkir Hoshimovdir. Ona obrazini yaratilishi va yoritilishi uning mahoratini ko'rsatuvchi yetakchi omillardan biridir. Uning kitobxonlarga juda manzur bo'lgan ko'plab asarlarida ona obrazi alohida ahamiyatga ega. Misol uchun "Ikki eshik orasi", "Dunyoning ishlari", "Tushda kechgan umrlar", "Urushning so'nggi qurboni", "Odam ovozi", "Nur borki, soya bor", "O'zbeklar", badiiy asarlaridir.

Dunyoning ishlari asari yozuvchi o'zi aytgandek asar barcha onalar uchundir. Kitobxon ushbu asarni o'qir ekan beixtiyor o'zining bolaligi va bolalik xotirasida o'zgacha o'rin tutgan onajonini eslaydi. Ushbu asar o'tgan asrning jafokash, mehnatsevar, mushfiq va munis ayolini go'zal tarzda ifodalaydi. Uning har bir hikoyasi har qanday bag'ritosh insonni ham ko'nglini yumshatib, ezgu hislar va xotiralarga to'ldiradi.

"Asarning yana e'tiborli jihati shundaki, yozuvchi odamlarni onaga bo'lgan munosabatidan kelib chiqib kimligini qanday insonligini ko'rsatadi. Qissaning uchinchi yo'nalishi asar qahramoni "Menidagi evolyutsiyasi tashkil etadi. Bu "Men" dunyoni asosan ona timsoli orqali idrok etib ulg'aydi, neki voqea-hodisa bo'lsa ona konteksida qabul qiladi va shu kontekstdan kelib chiqib ularning bahosini beradi. Do'st xiyonatiga uchragan qahramonning iztirobga tushganini eslaylik. Vaziyat shu qadar og'irki, azbaroyi osmondagi oy ham xoindek, uning nurlari xiradek, yulduzlar xoinlarcha ko'z qisayotgandek, shamol xoinona qiqirayotgandek tuyuladi. Bir so'z bilan aytganda, qahramon uchun dunyo zimiston uning nazarida bu yorug' olamda yaxshilik yo'yoqimli narsaning o'zi qolmagan. Mana shunday depressiv holatdan uni faqat onadagi bag'rikenglik, kechirimlilik xalos etishi mumkin. Onadagi kechirimlilik, bag'rikenglik o'g'ilning mushkulini osonlashtiradi. "Dunyoning ishlari" da kashf qilingan ona obrazi O'tkir Hoshimovning keyingi asarlarida ham boshqa zamon va boshqa makonlarda o'quvchining ko'z o'ngida gavdalanadi". Ushbu qissa ijodkorning ona obrazini yaratishdagi eng yuqori cho'qqisi deb aytsak mubolag'a bo'lmaydi. So'zimiz dalili deb Said Ahmadning "Ijod va jasorat" maqolasidagi ushbu fikrlarni keltirsak bo'ladi. "Dunyoning

ishlari" asarini qissa emas, doston deb atashni istardim. U qo'shiqday o'qiladi. Uni o'qib turib, o'z onalarimizni o'ylab ketamiz. Shu mushfiq, shu jafokash onalarimiz oldidagi bir umr uzib bo'lmas qarzarimizning aqalli bittasini uza oldikmi, degan bir andisha, bir savol ko'z oldimizda ko'ndalang turib oladi". Shuningdek "Tushda kechgan umrlar" asaridagi Qurbonoy xola yuqorida keltirilgan qissadagi oyi obrazini mantiqiy davomidir.

Ijodkor "Urushning so'nggi qurboni" hikoyasida Umri xola orqali ona obrazini yoritadi. Ushbu asar ikkinchi jahon urushi davridagi insonlarning turmush tarzi, urushning insonlar hayotiga ta'siri haqida so'zlaydi. Asarda Umri xola kichik farzandi uchun katta farzandini hovlisiga o'g'rilikka tushishga majbur bo'ladi. Va ushbu o'g'rilik katta o'g'li Shoikromning harakati orqali onasining ayanchli o'limi bilan tugallanadi. Xo'sh, onaizorning maqsadi nima edi, onaning qalbida zarracha bo'lsada yomonlik yoki jaholat bormidi? Axir u farzandi uchun shu ishni qilishga majbur bo'ldiku, farzandiga bo'lgan mehri o'limiga sabab bo'ldi. Hqiqiy o'g'ri bu jaholat va beshafqat davr va jamiyatdir. Umri xola urush maydonida qurol ko'tarib jang qilmagan bo'lsada, urushning qonli qilichi uni o'ldirdi, Umri xola urushning so'nggi qurboniga aylanishiga sabab bo'ldi. Yozuvchi asarda urushning ona ruhiyatiga ta'sirini namoyon etadi. Bundan tashqari Ikki eshik orasi romanidagi Qora amma, Robiya, Ra'no obrazlarining taqdirida ham zamonning ta'sirini ular hayotida ro'y bergan, o'zgarishlar va voqealar tasvirida ko'rishimiz mumkin. Xulosa qilib aytganda, O'tkir Hoshimov o'z asarlarida davr va ona obrazi yuksak mahorat bilan tasvirlaydi. Odamlarning onaga bo'lgan munosabatidan kelib chiqib qanday insonligini ko'rsatadi.

**Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:**

1. Normatov U. Umidbaxsh tamoyillar. Ma'naviyat, 2000.
2. Ahmad S. Ijod va jasorat maqolasi. Ziyouz, 2000.
3. Arxiv.uz sayti.